

nosti in načine delovanja v procesu približevanja. Na drugi strani pa imamo opravka z uradniškim segmentom, ki sledi političnim usmeritvam prve skupine in je zadolžen za korektno realizacijo in strokovno utemeljenost politično sprejetih smernic. V to skupino sta avtorja uvrstila SVEZ, OPS, Ministrstvo za zunanje zadeve, Ministrstvo za finance in Ministrstvo za notranje zadeve. Za Slovenijo je bila v začetni fazi značilna relativna decentraliziranost prilagoditvenega procesa. Glavni kordinator oz. pristojen za vertikalne odnose z EU je vseskozi Ministrstvo za zunanje zadeve, vendar se je de facto delovanje leta 1997, z ustanovitvijo SVEZ, v glavnem preneslo na to institucijo. S tem je urejanje EU zadev, gledano formalno, postalo centralizirano, z osrednjo specializirano institucijo, ki se dnevno ukvarja z EU zadevami. Kljub temu je dejansko urejanje EU zadev še vedno policentrično, saj obstajajo številni formalni in neformalni vzvodi sodelovanja in pretoka informacij, ki omogočajo učinkovito delovanje celotnega sistema. Avtorja izčrpno analizirata kanale in strukturo horizontalne ter vertikalne koordinacije. SVEZ kot koordinacijska točka in vozlišče pretoka informacij predstavlja osrednjo institucijo horizontalne koordinacije (za vertikalno koordinacijo ostaja odgovoren MZZ), ki je s kadrovsko in strokovno krepitvijo, ki je bila deležna od svojega nastanka, nenazadnje pa tudi s pridobljenimi praktičnimi izkušnjami, dozorela v učinkovito koordinacijsko telo.

Slovenska posebnost v procesu EU integracije je tudi poudarjena funkcija Državnega zbora, saj je le-ta potrjeval pogajalska izhodišča. Kljub temu, da tovrstna urejenost vnaša v sistem še nekaj dodatne kompleksnosti ter zamudnosti postopkov, pa po ugotovitvah avtorjev pozitivne lastnosti prevladajo. Vzpostavljen konsenz politične elite, transparentnost delovanja ter seznanjenost javnosti z dogajanjem so nekatere izmed lastnosti, ki so se v procesu pokazale kot izjemno pozitivne. Težavo pa predstavlja predvsem odzivnost tako zasnovanega sistema na potrebo po hitrem reagiranju ter tradicionalno slabo medsebojno zaupanje med izvršilno in zakonodajno oblastjo.

Proces evropske integracije je eden tistih, ki je vplival na vse pore družbenega življenja. Na različne načine in z različno intenzivnostjo je prizadel vse upravne strukture. Avtorja sta s pomočjo zgodovinskega institucionalizma analizirala transformiranje jedra slovenske izvršilne oblasti zaradi izzivov EU. Bežno se dotikata tudi možnih nadaljnjih razvojnih rešitev Slovenije. S 1. majem 2004 Slovenija namreč postaja polnopravna članica EU, kar bo s seboj prineslo dodatne zahteve po prilagajanju. Specifičnost političnega sistema EU se nam kaže v neprimernosti preučevanja EU s pomočjo dveh ključnih tradicionalnih konceptov. EU ne moremo umestiti niti v koncept nacionalne (federativne) države niti v koncept mednarodnega režima. Na drugi strani pa se nam proces oblikovanja in izvajanja javnih politik izmika iz mišljenjskega okvira delitve oblasti, kot nam jo ponuja Montesquieu. Delitev na zakonodajno, izvršilno in sodno vejo oblasti v primeru EU, ki temelji na specifičnem institucionalnem ravnotežju, ne drži več. Ravno zato je poznavanje institucij in medinstitucionalnega ravnotežja ključnega pomena, pričujoča knjiga pa je zagotovo uspel poizkus analiziranja prav tega.

Barbara VERLIČ CHRISTENSEN

Uršula Lipovec Čebren (ur.)

V zoni prebežništva: Antropološke raziskave prebežnikov v Sloveniji

Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Ljubljana 2002, str. 232, 3.906,00 SIT (ISBN 961-237-032-X)

Migracijska tematika skoraj nikogar več ne pušča ravnodušnega. Zbornik V zoni prebežništva označuje mejnik aktivnega analitskega vključevanja sodobne antropologije v našem prostoru v vsakodnevno življenjsko izkušnjo. Vse daljši je seznam del, ki kritično odpirajo tematiko migrantov, med njimi v tem primeru, tudi prebežnikov, in kažejo naš odnos do njih. Vprašanje odnosa do njih je razdeljeno na dve vrsti analiz: na analizo legalnih, komparativnih virov in

institucij (postopki in sprejem, izvajanje in hišni red v centru, zakonodaja, smernice vsakdanje prakse, prošnje za azil) ter na analizo civilne javnosti, opisano prek štirih tematskih področij v sedmih poglavjih.

V prvem poglavju so podana širša teoretska izhodišča ter izkušnje izbranih primerov držav Evrope. Tu sicer spoznamo izhodišča nekaterih sprejetih skupnih dokumentov migracijske politike v državah EU, iz katerih pa še ne moremo sklepati, da je to že uresničena politika, kaj šele praksa imigracij na nacionalni ravni. Analiza se posluži tudi raziskovalnih rezultatov in poročil nevladnih ustanov, da zapolni manko normativnega pristopa. Dokumenti EU so v prvi vrsti smernice (zaželeno konvergence) za reguliranje tako imenovane delovne migracije in pravnih podlag za status priseljenih v državah EU; manj pa je, vsaj v njih, dorečena tematika nelegalnih in begunskih vprašanj. Razlike med državami so večje v izvajanju kot pa v sami zakonodaji.

Druga tema v treh poglavjih uvaja izkušnje Slovenije pri sprejemanju prebežnikov in postopke za urejanje njihovega eventualnega statusa. Največ pozornosti pa je posvečeno azilantski problematiki. Raziskovalci so imeli več uspeha s pristopom pri vseh tistih zaposlenih v ustanovah, ki uradno politiko izvajajo, kot pa med samimi prebežniki. Verjetno je komajda pričakovati, da se bodo ljudje v tako odvisnem in nezaželenem položaju lahko verodostojno predstavili (nekaj biografskega materiala je vendarle uspelo zbrati), torej bi v njihovi kritiki lahko slišali več in bolj ostrih besed. Dva prispevka odgrinjata odnos javnosti, lokalne (na primer Šiška) in medijske, do pojavov "odstranjevanja" nezaželenih tujcev. Zadnja tema pa odkriva metode in nezakonite prevoze prebežnikov v Sloveniji.

Namen raziskovalnih projektov študentov antropologije pod mentorskim varstvom je bil zaobjeti izkušnje sorodnih družbenih okolij v postopkih družbenih institucij in organizacij s prebežniki ter vanje umestiti prakso Slovenije. Raziskovalni utrinki odkrivajo liminalno zono prebežništva (str.9), predvsem zaobjeto v "domovih za odstranjevanje tujcev" ali centrih različnih oblik. Pravzaprav je osnovno skupno sporočilo

okušanje dialoga med ljudmi brez "pravega obraza" in zakonodajnimi postopki v preizkušnji - v "poletu sprememb in uvajanju" postopkov kvazi reguliranja migracijskih tokov, pri nas predvsem azilantov. Okus je grenak.

Najtežje je razgrniti raznolikost migracijskih tokov, jih ujeti v definicije, ki potem omogočajo "prebrati podatke", kdo so pravzaprav ljudje, ki jih v Sloveniji imenujemo prebežniki. Da so res prebežniki verjamemo predvsem zato, ker ne vemo, kam oddidejo iz doma ali centra, in tudi ne vemo, ali res ne živijo kje med nami. Ker jih ima kar nekaj oznake vidnih etničnih skupin (visible minorities) in ne govorijo nam znanih jezikov, sklepamo, da bi se težko integrirali v slovensko tradicionalno sceno. Še manj lahko izvemo, zakaj v tako majhnem, padajočem številu, sčasoma postajajo begunci. Več kot imamo zakonov in postopkov, manj vemo, kako da ob rastočih številkah prebežnikov najdemo vedno manj beguncev, če sploh. Ta posredovana izkušnja govori predvsem o hitri evropeizaciji slovenskih razmer.

Ob številnih kvalitativnih raziskovalnih pristopih, razdeljenih na sedem poglavij, je namreč najbolj očitno pomanjkanje zanesljivih virov podatkov o ljudeh samih in o načinih prehoda meja. Ne po krivdi iskrivih raziskovalcev. Tudi uradni viri primerov (sodišče, policija, mejni organi, socialni delavci, upravljalci centra) namreč nastajajo znotraj ožjega konteksta in so parcialni (str. 185). Kdo so ti prebežni ljudje in zakaj se spuščajo v nomadsko avanturo?

Jezik je verjetno res težja ovira za komuniciranje z njimi, vendar je v pristopih raziskovalcev čutiti tudi vedenje, da povedne zgodbe ljudi v kočljivih postopkih puščajo legitime dvome - kar je razumljivo za obe strani. In da mnogi uradni viri podatkov še niso dostopni - to je splošna težava za objektivno analizo aktualnih dogodkov. Same številke namreč govore le o prisotnosti pojava in trendih naraščanja ter upadanja. O vsem ostalem pa raziskovalci ugotavljajo, da obstajajo povsem nasprotujoča si mnenja, veliko predsodkov ter netransparentnost nekaterih (dvomljivo legitimnih) postopkov in skupne politike.

Zelo težko je namreč presoditi, ali opisi težkih političnih in ekonomskih razmer v državah izvora dopuščajo uveljavljanje statusa begunca ali azilanta, saj so pripovedi posplošene in le izjemoma subjektivno usmerjene. Večina kontaktiranih oseb ne navaja ekonomskih razlogov za prebeg, ampak pomanjkanje socialne varnosti, vojno in kriminal ter družbeno nepravilnost, poleg že omenjenih političnih pritiskov. Večina prebežnikov izjavlja, da se počuti živlensko ogrožena, in da v svoji državi zase ne vidijo prihodnosti. Faktografski podatki, statistika ali dokumentacija strokovnih služb raziskovalcem ni bila dostopna, ne obstaja ali ni zanesljiva? Morda je zato čutiti, da izvemo več o nas samih in o prebežniški politiki v Sloveniji kot pa o fenomenu migracij in prebežnikih v našem okolju!

Tako se samo potrjuje že znana in do onemoglosti ponavljana normativna analiza naše družbene prakse. Z obračanjem pozornosti na postopke namesto na reševanje problemov in skrbi za ljudi same, se namreč uresniči paradigma o prioritetah normirane družbe, kjer ljudje in problemi sledijo začrtanim postopkom - in niti slučajno ne obratno in tudi ne v dialogu. V svojem pristopu izvajalci in avtorji zbornika uporabljajo predvsem kvalitativne metode, kar je omogočilo vpogled tudi v proces in uspešnost izvajanja postopkov, na primer za pridobivanje statusa azilanta. Študije pa se prvenstveno usmerjajo na odkrivanje odnosa uradnega in civilnega okolja do prebežništva v Sloveniji.

Postopek torej preko nanizanih poglavij razpade na strukturne procese in agente, ki jim je, vsaj posredno, mogoče izmeriti skladnost in sprejemljivost glede na predviden tok dogodkov in njegovo etiko. Študija odkriva razlike v odnosu posameznih agentov do prebežnikov, na primer socialnih delavcev in zaposlenih v centru v primerjavi z nosilci in izvajalci (institucionalne) kontrolne funkcije prebežništva ter medijev in lokalne javnosti. V to podajanje družbene prakse v Sloveniji je bilo raziskovalcem najtežje uvrstiti institucijo famozne kleti, kamor nameščajo na novo "ujete prebežnike v postopku". Sporočilo sprejema v kleti sum-

ljivih kvalitet je nedvoumno, čeprav je nelegitimno in pretresljivo. Fragmenti intervjujev bralcu omogočajo "videti" skoraj fotografske podobe dogajanj. Le-ta so sicer skrita pred javnostjo ali v statistiki. Prebežniki nenadoma za trenutek dobijo obraze in konture ljudskosti, kot ugovor ugodju predsodkov, s katerimi se prelaga odgovornost za "dogodke" in odnos do teh ljudi.

Zbornik študij nedvoumno tvorno in angažirano zapolnjuje naš prostor raziskovanja specifičnih pojavov migracij, predvsem dejanskega in potencialnega begunstva in nas samih ob tem. Prispeva tudi k spoznanju, da so "prebežniki" v večini primerov ljudje, ki si želijo "normalnega življenja", in da se jih bi kar lepo število želelo ustaliti v Sloveniji - če bi zato imeli možnosti. So predvsem ljudje, ki jih je nesprejemljivost razmer v lastni državi potegnila na pot upanja z veliko mero optimizma. So del "naše družbe, nepreklicno in samoumevno" (str. 114). Če se tega raziskovanja ne bi lotili študentje in mentorji, bi ga morali naročiti.

Roman KUHAR

Selma Sevenhuijsen, Alenka Švab (ur.)

Labirinti skrbi - Pomen perspektive etike skrbi za socialno politiko

Mirovni inštitut - inštitut za sodobne družbene in politične študije, zbirka Politike, Ljubljana, 2003, 228 strani, cena knjige: 2.900,00 Sit, ISBN: 961-6455-13-3.

Sedma knjiga v dvojezični, slovensko-angleški zbirki Politike, ki je pri Mirovnem inštitutu začela izhajati leta 2001, je rezultat delavnice "Državljanstvo in etika skrbi", ki jo je v okviru omenjenega inštituta vodila Selma Sevenhuijsen, profesorica etike in politike skrbi na univerzi v Utrechtu. Delo je tako teoretski uvod v razmišljanje o perspektivi etike skrbi kot prizme, prek katere je moč (in potrebno) analizirati aktualne politike v različnih družbenih okoljih, kot tudi aplikacija metodološkega instrumentarija, ki ga je avtorica razvila za analizo politik, na nekaj domačih primerih, ki so neizogibno povezani s skrbjo: socialna, dru-